

ÖNNI PALOINA VEDESSÄ.

Anna Salmisalo

*opinnäytetyö - Lahden amk muotoiluinstituutti - viestinnän koulutusohjelma
valokuvaus - syksy 2010*

Onni paloina vedessä - Anna Salmisalo 2010

Näkymättömille lapsille

Tiivistelmä

Kuinka tarinat luovat merkityksen kasvamisessa ja elämänmuutoksessa? Pohdin valokuvan keinoja välittää tunteita ja kertoa tarinaa. Kerron omasta tarinastani ja prosessistani käsitellä surua.

Abstract

How stories build meanings in growth and in change of life? I take a look of ways how photography reflect feelings and tell stories. I tell about my own story and my prosess to handle sorrow.

SISÄLLYSLUETTELO

1	Kun me kasvamme	13
2	Selviydymme	17
2.1	Kuolemasta ja vaikeista asioista	19
2.2	Lastenkirjassa	21
2.3	Valokuvan kieli	23
2.4	Leikkivä kuva ja metafora	27
2.5	Tarina	29
3	Onni paloina vedessä	33
	Kirje isältä	36
	Kirjaesimerkit	38
	Viitteet	49
	Kiitokset	51

*Kaikki surut voidaan kestää, jos ne ovat osa tarinaa
tai jos niistä kirjoitetaan sellainen.
- Karen Blixen*

I Kun me kasvamme

Arki ja elämä tuovat eteemme asioita joita emme ymmärrä.

Koemme tunteita joita emme ole ennen tunteneet, niitä on vaikea pukea sanoiksi tai selittää. Tuntematon ja selittämätön saattaa olla pelottavaa. Vailla selitystä pelot tulevat osaksi meitä, heijastuvat silmistämme. Kuka lohduttaisi häntä joka suree? Häntä joka on peloissaan? Miten vaikeiden asioiden kanssa kasvetaan?

Lapsi kohtaa ympärillään jatkuvasti uutta, tuntematonta ja selittämätöntä. Kuinka lapsi käsittelee kaiken tietotulvan ja kuinka arvot ja asenteet jäsentyvät osaksi hänen maailmankuvaansa? Mikä on oikea ja väärä? Mikä elämässä on tärkeää? Miksi kuolemme? Pohdin valokuvan ja tarinan merkitystä identiteetin ja maailmankuvan rakentuksessa.

Rakennan kuvia joissa käsittelen kohtaamiani vaikeita ja pelottavia tunteita. Kuvani ovat kuin pieniä lauseita tai runoja surusta ja sen käsittelemisestä. Esitän kuvat muodossa, jota kutsun ”lastenkirjaksi”. Toivon ohjaavani lasta katsomaan ja tutustumaan monipuolisemmin valokuvaan. Sekä havainnoimaan ympäristöään ja tunteitaan, yksin, aikuisen kanssa tai aikuinen yksin.

On hyvin tunnettua että arkinen elämä etäännyttää jatkuvasti ihmisiä maailman todellisuudesta ja toisistaan. Kukapa ei tietäisi kuinka totuttu muuttuu olemattomaksi: etsimme silmälasia, jotka ovat nenällämme, kynää joka on kädessämme, naista, joka on edelleen omamme, mutta tottumuksen tähden ei enää ole se ainoa

oikea. - Jaan Kaplinski

Peter Pan ei halunnut kasvaa aikuiseksi. Hän halusi ikuisesti seikkailla ja pitää hauskaa. Mitä on aikuisuus? Millaisiksi me muutumme ja mitä meiltä odotetaan? Kasvamiseen liittyy itsenäistymistä ja vastuuta. Opettelemme pärjäämään omillamme, ja omaksumme yleisiä tapoja toimia ja selviytyä arjesta. Lapsuus on huoletonta verrattuna aikuisuuden tuomiin haasteisiin.

Kadehdin lasten kykyä nähdä asioiden yllättäviä ja uusia puolia. Lapset yhdistelevät asioita vapaasti ja näkevät todellisuuden mieleisenään. Hauskuus voi olla kasa perunamuusia joka näyttää vuorelta. Ja riemu voidaan jakaa toisen kanssa spontaanisti, enempää miettimättä. Havahdun usein haikailemasta lapsuuden huolettomia päiviä, ikuista hetkeä ja leikkiä.

2 Selviydymme

”Tein teltan paidoistasi. Makuupussissa oli turvallista nukkua kun telttakangas tuoksui vielä sinulle.”¹

Isäni kuoli syksyllä 2004, ollessani 17-vuotias. Jo vuosia ennen kuolemaa isä oli ollut vaihtelevassa kunnossa terveytensä kanssa. Monta vuotta olin pelännyt pahinta.

Vuotta ennen isän kuolemaa sain hänen järjestelmäkameransa. Samana vuonna osallistuin ensimmäiselle valokuvauskurssille Helsingin kuvataidelukiossa. Valokuvan kyky välittää tunteita ja saada asiat tuntumaan niin todellisilta kiehtoi minua. Valokuvin paikkasin elämässäni sitä suurta aukkoa jonka isä jätti.

Kuvissani olen toistuvasti ilmentänyt samoja tunteita; surua ja kaipuuta. Suoraan kameraan kaihoisasti katsovat ihmiset. Ihmisiä selin tai pää alas painuneena. Ihmisiä lähtemässä, häipyviä valoja, irrallisia hetkiä joissa tiivistyy kaipuu. Olen katsonut ympäröivää todellisuutta surun läpi; kameran linssin läpi. Asioita, pieniä yksityiskohtia jotka muistuttavat yksinäisyydestä.

Tammikuussa 2009 Japo Knuutilan dokumenttivalokuvaus-kurssilla aloin kuvata Matka-aiheen pohjalta ensimmäistä sarjaa jossa tietoisesti käsittelen ikävääni isään. Haalin kokoon esineitä ja ajatuksia jotka kuuluivat isääni. Jäädyn esineitä ja valokuvia jääkuutioiden sisään. Rakensin teltan isän vanhoista paidoista, joista jokainen oli joskus kätkenyt minut syliinsä. Kuvi-

---

¹ Kuvakirjastani Onni paloina vedessä 2010

ot ja värit kankaissa olivat tuttuja, jopa tuoksu vaatteissa oli sama. Vein telttaan makuupussin ja taskulampun, lepäsin siellä hetken. Minusta tuntui kuin olisin ollut isän turvallisessa ja lohduttavassa syleilyssä. Palasin paikkoihin jotka muistuttivat isästä ja annoin muistojeni ja ikävän olla läsnä.

Vuotta myöhemmin jatkoin sarjaani. Olin surrut ja tuntenut suunnatonta yksinäisyyttä. Olin nähnyt kaiken ympärilläni surun ja kaipuun värittämänä. Halusin olla vahvempi, eheämpi ja iloisempi. Halusin selviytyä. Aloin rakentaa kuvia jotka lohduttivat ja tekivät minusta vahvemman. Tein itselleni intiaanipäähiineen, jotta näyttäisin vahvemmalta ja viisaammalta. Tein säilykepurkkiin ananasrenkaiden tilalle pelastusrenkaan.

Tämä projekti ja näiden kuvien rakentaminen ovat minulle tärkeä prosessi kohdata menetys ja suru. Sain kaivella tuntemuksiani ja luvan näyttää kaipuun ja ikävän. Elin suruani esineiden ja paikkojen kautta. Kerroin kuvin sen mitä en pystynyt sanallistamaan. Kuvani ovat kuin minä. Kun niitä ensin katsoo, näkee ilon ja kepeyden. Kun katsoo tarkemmin, näkee takana sen surun jonka läpi minä näen maailman.

2.1 Kuolemasta ja vaikeista asioista

Kaikki surut voidaan kestää, jos ne ovat osa tarinaa tai jos niistä kirjoitetaan sellainen. - Karen Blixen

Kuolema; katoaminen, häviäminen, häipyminen, lähteminen. Joku on poissa, kadonnut tästä todellisuudesta. Olemattomuuden lopullisuutta on vaikea käsittää. Jokainen kohtaa elämässään menetyksen ja kaipuun. Kun maailma murtuu, on edessä muutos ja asioiden uudelleen jäsentäminen. Kuinka käsitellä vaikeaa tunnetta ja asiaa?

Mirja Kokko toteaa kuolema-aiheen ja lapsen surun kuvaaminen lastenkirjallisuudessa erittäin ajankohtaiseksi tutkimuskohteeksi. Kuolema on kulttuurissamme näkyvästi esillä, mutta ihmisten tavallisesta arjesta etäälle työnnettynä. Niin kauan kuin kuolema ei kosketa lapsen lähipiiriä, siitä on tietyllä tavalla tullut lapsille televisiossa ja tietokonepeleissä ohimennen kohdattava ilmiö. (Kokko, 2010, 7)

Opettajana toimiessaan hän on huomannut tarvetta välineille käsitellä vaikeita asioita peruskouluikäisten lasten kanssa. Mitä vanhemmaksi kasvamme, sitä henkilökohtaisempaa surusta tulee, ja tunteista on vaikea kertoa toiselle.²

Omia tunteita pyritään hillitsemään. Muistan jo ala-asteelta, kuinka olimme oppineet tavan suhtautua tunteisiin. Kun koulussa joku itki, se oli lapsellista. Lapsellista oli se, että näytti

---

² Keskustelusta Mirja Kokon kanssa 2010

aidosti tunteensa muiden edessä. Peloista ei puhuttu juurikaan ääneen. Palkittavampaa oli niellä tunteensa ja olla tyytyväinen.

Ilmaus ”lapsellinen” sulautuu arkikieleemme totutusti, usein negatiivisena ilmauksena. Ilmauksella ”lapsellinen” viitataan usein lapsenomaiseen käytökseen. Onko tuo kaipaamani lapsuus ja leikki aikaa jolloin emme pelänneet? Emme pelänneet näyttää tunteitamme tai ilmaista itseämme. Kuuluuko aito tunteidensa ilmaisu siis vain lapsuuteen?

Korhonen sanoo pelonhallintakeinojen olevan olennaisen tärkeä osa lapsen hyvinvointia. Toimivat pelonhallintakeinot auttavat lasta käsittelemään ja läpikäymään pelkoa, jolloin pelon tunteesta seuranneet negatiiviset seuraukset voivat lieventyä tai poistua kokonaan. (Korhonen, 2008, 7)

Von Bonsdorffin mukaan lapsuuden ja aikuisuuden rinnakkaisuus ihmisessä, sekä sen myöntäminen ja osoittaminen on monella tavalla arvokasta. Lapsen tulisi saada kohdata lapsellisuus aikuisessa myönteisenä, hedelmällisenä asiana eikä vain jonakin, josta tulee kasvaa ulos. Aikuiselle kosketus lapsuuteen on muun muassa muistutus siitä ruumiin herkkyydestä, joka tekee lapsesta paitsi haavoittuvan myös maailmoja luovan ja valoittavan. Eikö sen muistaminen, mitä on olla lapsi, ole toisen ihmisen haavoittuvuuden ja suojaamisen tarpeen eräs olennainen perusta? Lapsen tapa koskettaa maailmaa, olla iho, on laajempi kuin luokitteleva tieto. Se ampuu tosiasioiden ohi ja välttää samalla luokittelun karikat ja asioiden typistämisen. (von Bonsdorff, 2000, 42)

2.2 Lastenkirjassa

Hyvä lastenkirja tarjoaa johonkin asiaan uudenlaisen näkökulman ja lähestymistavan, jonka avulla lapsi tai aikuinenkin oppii jotain uutta. Lastenkirjat ovat yhteistä aikaa lapselle ja aikuiselle. Mahdollisuus turvalliseen hetkeen kohdata tunteet joita kuvat ja tarinat herättävät.

Tarinat voivat opettaa empatiaa ja tunteiden käsittelyä. Tarinoiden kautta lapsi käsittelee ympäröivää todellisuutta ja oppii keinoja kohdata elämän eteensä tuomia haasteita. Levänen kuvaa Astrid Lingrenin tarinoita lapsille vaihtoehtona arkeen, jota he eivät voi itse muuttaa. (Levänen, 2010, 22)

Hakkola ym. sanovat ympäristön paineen ja sieltä saatujen valmiiden stereotyyppisten mallien sankareista aiheuttavan sen, että monet tahtoisivat mielummin tulla arvostetuksi jonain, mitä eivät ole. Ollakseen hyvä ja hyväksytty täytyy osata ja olla mahtava. Herkkään kokemiseen ja epäonnistumiseen ei ole mahdollisuutta. (Hakkola ym. 1991, 10)

Minulle tärkeäksi muodostunut norjalaisten Gro Dahle ja Svein Nyhusin lastenkirja Roy (2008) on pienen pojan tarina elämästä koiran kuoleman jälkeen. Kirjassa esitetään monia kysymyksiä kuolemasta lapsen näkökulmasta. Pohditaan missä koira nimeltä Roy mahtaa nyt olla? Mitä tapahtuu kuoleman jälkeen? Menettämistä on ensin vaikea ymmärtää ja hyväksyä. Tarina kuvaa surutyön etenemistä ja luonnetta. Elämän jäsentämi-

nen ja merkityksien löytäminen on osa jokaisen henkilökohtaista surutyötä.

Maurice Sendakin lastenkirjaclassikko *Where the wild things are* (1963) toimii myös yhtenä innoittajani. Tarinassa Max riehuu ennen nukkumaan menoa suupussissaan, ja äidin suuttuessa hän joutuu huoneeseensa ilman iltapalaa. Maxin huoneeseen kasvaa metsä ja meri jota pitkin Max seilaa mielikuvitusmaahan. Max kohtaa pelottavia hirviöitä, joiden kuningas hänestä tulee. Kiehtovassa metsässä hän leikkii ja tanssii yhdessä hurjien hirviöiden kanssa. Koti-ikävä yllättäessä Max seilaa takaisin huoneeseensa. Kotona Maxia odottaa iltapala vielä lämpimänä.

Ilmestyessään kirja sai huonon vastaanoton ja se kiellettiin kirjastoissa. Kunnes Aikuiset huomasivat lasten jatkuvasti lukevan kirjaa, uudestaan ja uudestaan. Sen jälkeen se julistettiin hienoksi teokseksi kuvaamaan psykologisesti lapsen tapaa käsitellä vihaa. Kirja vie lapsen mukanaan leikin ja sadun ihmeelliseen maailmaan, jossa pelottavia tunteita on helpompi kohdata.

2.3 Valokuvan kieli

Muistan tarkasti värimaailman, muodot ja kynänjäljen jotka kuvissa kiehtoivat minua lapsena. Epätodelliset ja hassut hahmot olivat kiehtovia. Mitä persoonallisemmin kuvat olivat piirretty, sitä mielenkiintoisemmaksi se teki kirjan. Koin valokuvat liian realistisina ja tylsinä. Valokuvat kertoivat aikuisten todellisuudesta. Valokuvien ei päästy sellaisiin maailmoihin joissa halusin seikkailla. Valokuvat eivät pystyneet kertomaan minulle maailmasta tarpeeksi ihmeellisellä tavalla.

Lastenkirjojen kuvitus on usein tehty piirtäen, maalaten tai erilaisin sekatekniikoin. Miksi haluan tehdä valokuvalastenkirjan, jos lähtökohtaisesti koen valokuvan realismisuuden haasteena lastenkirjan kuvituksessa? Valokuvaa tai nykytaidetta on harvoin suunnattu lapsille, vaikka museot, galleriat ja kirjastojen taideosastot ovatkin avoinna kaikille. Halusin tutkia aiemmin tehtyjä valokuvalastenkirjoja, ja niiden kuvakieltä. Minua kiinnostaa minkälaisin keinoin valokuva pystyy välittämään tunteita ja tarinaa.

Olen käynyt läpi suomalaisia sekä ruotsalaisia valokuvien kuvitettuja lastenkirjoja. Kun puhun valokuvalastenkirjoista, keskityn pääosin puhtaasti valokuvaa käyttäviin kuvituksiin, en niinkään kuviin joiden tunnelma tai maailma on luotu sekatekniikoin tai kuvankäsittelyä apunaan käyttäen. Valokuvalastenkirjoja on niukasti.

Varhaisin löytämäni suomalainen valokuvalastenkirja oli Yrjö Kokon Pessi ja Illusia (1944). Kuvia kirjassa on vain muutama. Ne ovat perinteisiä ja harmonisia, suomalaista luontoa kuvaavia. Teksti on kirjassa pääosassa. Valokuvat luovat tunnelmallaan sadun maailmaa, mutteivat varsinaisesti kuvita sen tapahtumia.

Otso Pietisen kirja Pikku Siljan unisatu (1945) on tehty montaaiteknikalla. Ihmisten mittasuhteita on muutettu, suureksi kuin jättiläinen tai niin pieneksi että koiran selässä voi ratsastaa.

Yrjö Kokon Perheen jumppakirja (1963) yhdistää kuvituksessaan mielestäni hauskesti tavallista arkea ja leikkiä. Se ei ole perinteinen lastenkirja, vaan opas erilaisiin jumppaliikkeisiin ja liikuntaan. Valokuvissa eläin- tai joulupukkinaamari päässä aikuiset ja lapset leikkivät erilaisia hahmoja.

Airi Hastin ja Matti A. Pitkäsen kirjassa Iltakirjaimia ja muita asioita (1968) selitetään erilaisia sanoja. Valokuvat tukevat tekstiä, ja kuvaavat keinoillaan tilanteita ja asioita joita selitetään. ”PIILO on se, missä ollaan odottamassa että joku etsisi. Piilossa ollaan leikisti ja todesti. Jos ollaan piilossa todesti, toivotaan, ettei kukaan edes etsisi.” Sanan piilo kuvituksessa joku on piilossa verhon takana, mutta kengät ovat näkyvissä. Kuvat kertovat omaa tarinaansa, luovat oman maailmansa.

Ulla-Maija Svärдин ja Kimmo Takalan kirjassa Aikamatka (1993) on rakennettu studioon erilaisia maailmoja, joissa tutut lelut ja esineet tekevät aikamatkan historiaan. Kuvat ovat runsaita ja kollaasimaisia. Myös monessa muussa valokuvakirjassa seikkaillee nukkeja, nalleja ja muita lapsille tuttuja esineitä.

Suurin osa kuvamateriaalista on eläinten tai lasten elämää dokumentoivaa. Käydään läpi tuttuja eläimiä, tutustutaan arjen askareisiin tai erilaisiin ammatteihin. Eläinvalokuvalastenkirjat ovat usein pienten lasten suosikkeja. Niissä on selkeitä lähikuvia erilaisista eläimistä, joiden nimeämistä ja ääntelyä on hauska harjoitella.

Hieman vanhemmille lapsille suunnatuissa valokuvakirjoissa on usein tarina, jonka tapahtumia valokuvat kuvittavat. Dokumentaarinen tapahtumien kuvaaminen ja esittäminen havainnollistavat tarinaa. Kuten Juha Suonpään ja Marja-Leena Korten kirjassa Taikaämpäri (1990) jossa seikkaillaan arkisissa maisemissa, kotona ja pihapiirissä. Kuvat seuraavat tarinaa ja niissä esiintyy esineitä ja hahmoja tarinasta.

Matti ja Ilkka Pitkäsen kirjassa Valkoturkki (1970) kuvat ovat suuressa osassa. Mustavalkoiset kuvat kertovat Valkoturkin seikkailuista. Kuvat etenevät tarinan rinnalla kronologisesti, ja ovat selkeitä, joten tarinaa on helppo seurata vaikkei lukisi tekstiä.

Matti A. Pitkäsen ja Hannele Huovin kirjan Missä on kesän pesä? (1989) aihe on kaunis ja runollinen. Se kuvaa kesää mystisenä hahmona jonka lapset haluavat löytää. Minulle kuvat eivät kerro sitä samaa salaperäistä tarinaa jota teksti maalailee. Iloiset ja värikkäät kuvat ovat kesäisiä, mutta jäävät mielestäni irrallisiksi.

Hakkolan ym. mukaan lapsi omaksuu sen, minkä kykenee, eikä aikuisten ole tarpeen rajata joitakin kuvaustyyliä pois lapsen kokemusmaailmasta. Ei ole syytä tarjota lapsen katselta-

vaksi vain erityisesti lapsille suunnattuja kuvia. Lasten ulottuvilla tulee olla monipuolisesti erilaisia kuvakulttuurin tuotteita, myös taidekuvia, vaikkemme yleensä käsitä niitä lastenkulttuuriin kuuluviksi (Hakkola ym, 1991, 147).

Valokuva on haastava viestinvälittäjä lastenkirjan kuvituksessa. Sen todellisuus ja arkisuus voivat tylsistytää lukijaa. Lapsille halutaan luoda satumaailma ihmeellisine hahmoineen. Se minkä valokuva näyttää, on meille usein niin tuttua, ettei se välttämättä synnytä meissä tarpeeksi kiehtovaa tarinaa. Jokaisella lapsella on omat kiinnostuksensa ja mieltymyksensä. On vaikea yleistää millainen maailma lastenkirjoihin tulisi luoda, tai millaisilla tekniikoilla. He ovat kriittisiä, uteliaita mutta myös sopeutuvaisia katsojia.

2.4 Leikkivä kuva ja metafora

Johanna Billingin toteaa kuvieni olevan kuin lastenkirja. Jos joku tekisi tuollaisia asioita, kuin pakastaisi valokuvan isästään, tai veisi hänen viikatut vaattensa haudalle, häntä pidettäisiin hulluna. Kun teet siitä taidetta, se on sallittua.³ Kuvat ovat lapsen tapa käsitellä surua. Olin jo pitkään haaveillut lastenkirjan kuvittamisesta, mutten osannut ajatella, että tekisin sen valokuvin.

Kuvatessani tavoittelen hetkeä ja olotilaa jonka koen kadottaneeni lapsuuteen. Haluan irtautua kaikista paineista ja yrittämisestä. Kokea hetken jossa huolettomuus ja ilo löytävät ympäriltäni merkityksiä. Kuvien rakentaminen on minulle leikin kaltainen, turvallinen tapa kohdata ympäröivä maailma. Leikin kautta lapsi käsittelee tunteitaan ja kohtaamiaan kysymyksiä. Pääjoki ja Krappala puhuvat taiteen leikistä, joka voi avata merkittäviä mahdollisuuksia oman minuuden ja elämän rakentamiseen tilanteissa, joissa kokee ympäristön antaman tilan liian ahtaaksi. Taiteen leikissä on tilaa kohtaamiselle. (Krappala, Pääjoki, 2000, 13)

Kuivissani on surrealismin ja maagisen realismin elementtejä. Kyseenalaistaen realismia kuvat esittävät elämää omilla keinoillaan. Kuvat rakentuvat arkisista esineistä ja paikoista. Yllätykselliset elementit etäännyttävät niitä arjesta jonka olemme tottuneet näkemään. Realismin kyseenalaistaminen merkitsee minulle aikuisuuden, tietynlaisen tottumisen vastustamista, leikin ikuista jatkumista.

---

³ Keskustelusta Johanna Billingin kanssa Tukholmassa syksyllä 2009

Onni paloina vedessä (2008) on kuva tutusta ja arkisesta säilykepurkista, josta olen peittänyt näkyviin uuden merkityksen. Olen siirtänyt purkkiin tunteeni. Hanna Weselius sanoi kuviani pieniksi runoiksi.⁴ Runoissa on lupa leikkiä kielellä. Niitä luki-essaan voi kokea oivalluksen kun jokin asia tai tunne ilmaistaan osuvasti. Käsittelen usein vaikeita asioita tai tunteita kertomalla ne metaforan muodossa.

Aristoteleen mukaan metaforalla on neljä tehtävää:

1. Esityksen elävöittäminen
2. Asioiden havainnollistaminen ja selventäminen
3. Tunteiden ohjaaminen siirtämällä ilmauksen sisältämän emotionaalisen latauksen toiseen kohteeseen
4. Sellaisten asioiden ilmaisu, joilla ei ole nimeä

(Niemelä, 2000, 11)

---

⁴ Keskustelusta Hanna Weseliuksen kanssa 2010

2.5 Tarina

Kuvat kertovat meille tarinoita. Luemme kuvia omien kokemusiemme pohjalta. Hänninen toteaa ”Tarina jäljittelee elämää, ja elämä jäljittelee tarinaa”. Kerronnan avulla ihminen antaa kokemukselleen ulkoisen muodon, mikä auttaa häntä jäsentämään ja muovaamaan kokemustaan. Tarinan kertominen voi myös muokata sisäistä tarinaa ja auttaa etsimään elämäntilanteelle uusia tulkintoja. (Hänninen, 2000, 140)

Kuvani syntyvät muistoistani ja tunteistani. Minulle on ollut tärkeää muodostaa merkityksiä elämäni tapahtumien ympärille. Hänninen puhuu ihmisten sopeutumisesta ja sopeutumattomuudesta elämänmuutoksiin ja kriiseihin. Muutokset uhkaavat ihmisen psyykkistä ja fyysistäkin hyvinvointia ja toisaalta tarjoavat mahdollisuuksia positiivisiin kehityskulkuihin. Ihmisellä on tapa merkityksellistää elämäänsä muutoksessa. Muutostilanteessa näky-mättömiksi muuntuneet rutiinimaiset suhtautumistavat murtuvat ja tulevat näkyviksi uusien merkityksien kautta. (em, 70)

Pääjoki nostaa kirjailija Karen Blixenin tuotannosta esiin näkemyksen tarinoiden ja elämän yhteenkietoutuneisuudesta. Monille tarinoiden henkilöille elämän käännekohtaksi muodostuu hetki, jolloin he pystyvät näkemään oman elämänsä tarinan. Tämä auttaa löytämään mieltä ja järjestystä vaikeiden olosuh-teiden ja tapahtumien keskellä. Jotta kokemukset muuttuisivat muistettaviksi ja mielekkäiksi, ne on muokattava tarinaksi, jonka

pohjalla on arkkityyppinen juoni. Juonen ”paljastuminen” merkitsee henkilölle myös ratkaisua heidän ongelmiinsa (Pääjoki, 2003, 125).

Myös Bardy puhuu omaelämäkerronnallisten taitojen ja itseilmaisun tärkeydestä. Kun lapsi elää kaltoinkohdeltuna ja kaoottisessa ympäristössä, näiden taitojen kehittäminen ei ole pelkkä harrastus tai ajankulu, vaan selviytymisen elinehto. Lapsi kehittää selviytymisstrategiakseen tunteiden tukahduttamisen, mikä voi myöhemmissä olosuhteissa olla selviytymisen este. Kaltoin kohdeltu lapsi pyrkii kontrolloimaan kaikkia tilanteita, hyvän vastaanottaminen on vaikeaa eikä hän antaudu lohdutettavaksi (Bardy, 2000, 153).

Tarina jäljittelee elämää, ja elämä jäljittelee tarinaa. Hännisen mukaan Ihminen ei koskaan voi olla elämäntarinansa täysivaltainen tuottaja – elämäntarinaa ei voi luoda vapaasti vain oman mielikuvituksen voimin, eikä edes mielikuviutus ei ole rajattoman vapaa. Yksilölle jää kuitenkin vapaus ja haaste luoda näiden lähtökohtien pohjalta juuri oma erityinen elämäntarinansa. Siksi hän on periaatteellisella tasolla vastuullinen suhteessa tekemiinsä valintoihin. Ihmisen elämäntarina on avoin – sitä ei ole ennalta kirjoitettu enempää tähtiin, geeneihin kuin lapsuuden kasvuoloihinkaan, eikä sen juonenkulku noudata mitään väistämätöntä logiikkaa (Hänninen, 2000, 26).

3 Onni paloina vedessä

Ymmärrä mitä voit. On ansioksi kertomukselle, jollei sitä ymmärretä kuin puoliksi. - Karen Blixen

Lopullinen kuvakirjani on nimeltään Onni paloina vedessä. Kirjan valokuvat on otettu vuosina 2007-2010. Halusin yhdistää siinä kuvia prosessini varrelta. Kuvani eivät selitä kuolemaa, tai anna valmiita ohjeita surusta selviytymiseen. Ne kertovat niistä tunteista joita kuolema tai menettäminen herättävät. Rakensin lohtua surun jälkeensä jättämään tyhjyyteen. Jotain minkä avulla olisi helpompi jatkaa elämää.

Olin epävarma työni henkilökohtaisuudesta, siitä antaa-ko se ulkopuoliselle mitään? Välttyykö tunteeni tarpeeksi yleisellä tasolla? Näitä kysymyksiä mietitään aina. Kuitenkin kaikki on lähtöisin yhden ihmisen kokemukset ja tunteesta, kaikki on henkilökohtaista.

Ensimmäiset lapset joille kuviani näytin, olivat viisivuotias Meri ja 11-vuotias Armas. Kuvani eivät olleet vielä löytäneet lopullista muotoaan, eikä niihin liittynyt vielä tekstiä. Meri ja Armas saivat vapaasti katsoa kuvia ja kertoa mitä ne tuovat mieleen. Kuvat ilman tekstiä lähtivät elämään täysin omaa elämäänsä. Tulkinnat kuvistani olivat mitä villimpiä. Kuvia ei ymmärretty niin kuin olin ne itse ajatellut. Olin huolissani liian vaikeasta symboliikasta, joka ei tuntunutkaan avautuvan lapsille.

Yritin Merin ja Armaksen tulkintojen jälkeen tiedostaen rakentaa kuvistani tarinaa. Kehittelin uutta tekstiä, halusin kuviini selkeän tarinan ja juonen. Mutta selkeää ja yhtenäistä tarinaa ei muodostunut väkisin. Kun katson kuviani, näen vain jokaisessa oman tarinansa. Kirjoitin kirjaan kuvatekstin omaisia lauseita ja ajatuksia jotka tukevat tunnettani ja ajatuksiani kuvista.

Yritin unohtaa ajatuksen kirjani tekemisestä järjellä. Palasin siihen ajatukseen, että kerron tarinan elämästäni ja omista tunteistani ja niiden käsittelemisestä. Yritän löytää vaikeisiin asioihin pienen lohdun, pienen nyrjähdysen arjessa. Kuviini voi syventyä yksitellen tai nähdä ne kokonaisuutena. Ja niinkuin Meri ja Armaskin, jokainen voi - ja saa - nähdä kuvissani oman tarinansa ja merkityksensä.

Jokainen ihminen käsittelee surua omalla tavallaan, kun on siihen valmis. Voivatko kuvani toimia ”vertaiskuvina”? Voimana ja innoittajana, jotta jokainen voisi ympäristöstään ja surustaan riippumatta kokea itsensä eheäksi ja tärkeäksi. Säilykepurkki saattaa lojua pitkään keittiönkaapin nurkassa. Kunnes sen jonain päivänä odottamatta löytää. Se saattaa olla pieni ilo arjessa kun jäljellä ei ollut enää mitään muuta syötävää.

Onni paloina vedessä, 2008

Kirje isältä

Rakas Anna.

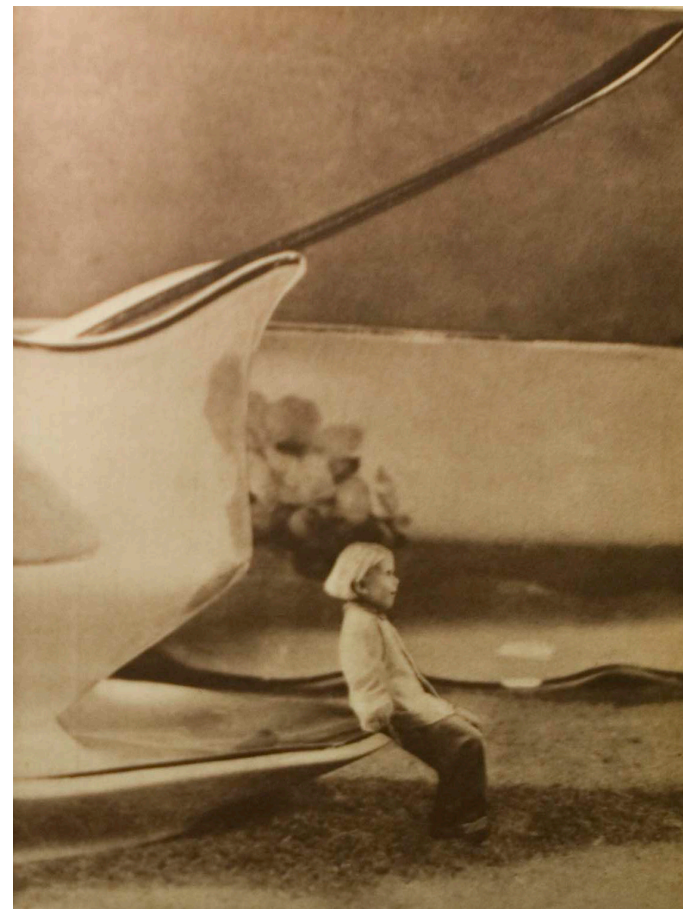
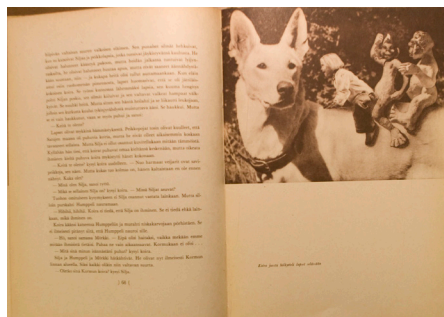
Ensin, anteeksi. Anteeksi että aiheutin sinulle huolta, jota sinun ei olisi koskaan tarvinnut kantaa. Anteeksi etten antanut sinulle aikaa, vaikka olisin halunnut. Enää on turha katua, yhteistä aikaa ei voi saada takaisin. En voi olla sinulle enää läsnä, lohduttaa niin kuin isät tekevät, olla se syli johon sinut on tehty kaatumaan. En voi enää pyytää anteeksi. Silittäisin hiuksiasi, sinulla ei ole mitään hätää, olen tässä, olin siinä. Olin siinä ennen kuin lähdin. Olin, mutta liian väsyneenä. Rakastan sinua, sinä ja Ville olette elämäni tärkeimmät. Anteeksi kun jätin sinut yksin, tiedän että sinä tarvitset minua, tarvitset. Anna, sinä olet vahva. Älä pelkää tai jännitä elämää. Vaikkei käteni enää saa sinua kiinni jos kaadut, tiedät että olisin ottanut kiinni. Haluaisin kantaa surusi ja tukea kun sinulla on vaikeita hetkiä. Älä kyseenalaista olemassaoloasi, sinua rakastetaan. Minä tunnen sinut. Olit niin pieni ja peloissasi, enkä minä silloin osannut olla muuta, vaikka sinä sitä juuri tarvitsit. Tietenkin näin sen kaiken, mutta pelkäsin itse. Ja kyllähän sinä tiedät nyt, miten vaikeaa on nähdä itsensä ulkopuolelle, astua pois omista peloistaan, vaikka toista rakastaakin. Jos vain voisit luottaa minuun, luottaa siihen että rakastin. Luottaa toiseen ihmiseen, siihen että sinua rakastetaan. Sinun syytäsi ei ole minun ja äitisi ero, tai väsymykseni. Sinä olit ainoita asioita jotka enää tekivät minut

onnelliseksi. Olen ylpeä sinusta, vaikka vuokseni olet joutunut suremaan niin paljon. Itkusi tekee minut surulliseksi, mutta samalla tiedän kuinka paljon merkitsin. Anna minulle anteeksi, että olen ollut sellainen isä joka on joutunut epäilemään arvoaan, siksi koska on itse ollut poissa. Vaikkei minua enää ole, on ympärilläsi monia jotka kyllä tietävät kuinka tärkeä olet. Jaksas sinä elämää. Minä olen sen sinulle antanut ja halunnut sinun olevan onnellinen. Sinulla on siihen oikeus. Kiitos myös siitä rohkeudesta kun yritit pelastaa minut kaikin keinoin. Sinä välitit ja pelkäsit. Kyllä minä sen näin, mutten muuta voinut. Suruni ja ikäväni määrää ei voi mitata, teitä minä ikävöin.

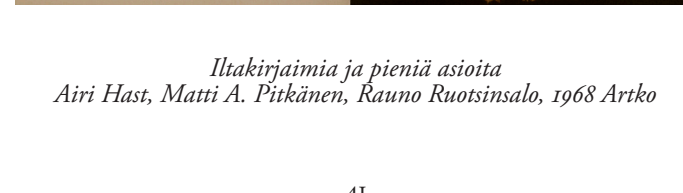
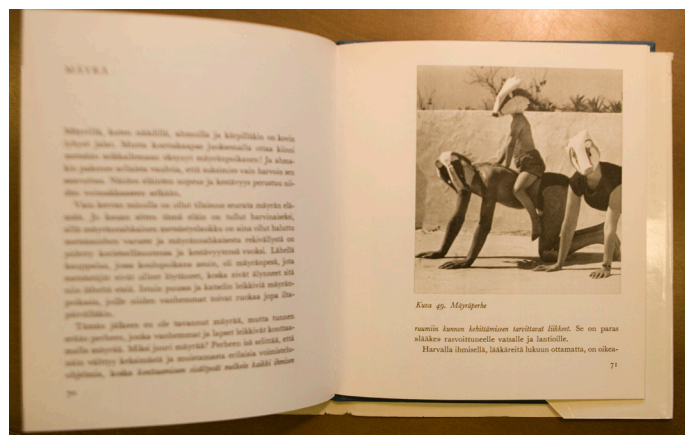
Elämäni meni näin. Mutta minun elämäni, parhaat puoleni siitä olette sinä ja Ville. Kun te jatkatte elämäännä, olen onnellinen. Sinä et ole aina surullinen, kaipuu tuntuu tältä, kaipuussa meillä on toisemme. Sinussa on se sama pieni Anna, joka käpertyy kainaloon kun sillä on paha mieli. Halaa kun siltä tuntuu. Nauraa kun sitä kutittaa, katsoo ujosti kun sitä kehutaan ääneen. Sinussa on myös paljon muuta, kaiken sen jälkeen mitä olet kestänyt. Osaat tehdä surusta iloa, valokuvia. Kuvitella hetkiä yhdessä vaikkei niitä enää tule. Keksiä kirjeitä joita minä lähetän. Olet vahva ja jaksat kyllä.

sinua kaivaten, isä.

Kuvaesimerkit

Pikku Siljan unisatu, Otso Pietinen, 1945

Iltakirjaimia ja pieniä asioita
Airi Hast, Matti A. Pitkänen, Rauno Ruotsinsalo, 1968 Artko

Taikaämpäri, Juha Suonpää ja Marja-Leena Korte, 1990 Otava

Missä on kesän pesä? Matti A. Pitkänen ja Hannele Huovi, 1989 Tammi

Valkoturkki, Matti ja Ilkka Pitkänen, 1970 Otava

Aikamatka, Ulla-Maija Svärd ja Kimmo Takala, 1993

Kaksoiset maalla, Ib Hansen, 1979 Weilin+Göös

Pessi ja Illusia, Yrjö Kokko, 1944 Wsoy

Viitteet

Bardy Marjatta (2000) Sisäinen koti, tarinallisuus ja elämänlukutaito, Yhteiskuntapolitiikka 65/2000, Stakes, Helsinki
<http://www.stakes.fi/yp/2000/2/002bardy.pdf>

Dahle Gro, Nyhus Svein (2008) Roy. Cappelen Damm AS

Hakkola, Laitinen, Ovaska- Airasmaa (1990) Lasten taidekasvatus. Kirjayhtymä Oy, Hämeenlinna: Karisto Oy

Hänninen Vilma (2000) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopiston akateeminen väitöskirja, Tampere: Tampereen yliopistonkirjapaino Oy Juvenes Print

Kokko Mirja (2010) Minä tiedän ikävän. Licensiaatin tutkimus, Tampereen yliopisto

Korhonen Piia (2008) Lasten TV-ohjelmiin liittyvät pelot, painajaisunet ja pelonhallinta. Tampereen yliopiston Akateeminen väitöskirja

Levänen Kristiina (2010) Kuollut kuin kivi. Kandidaatin tutkimus, Lapin yliopisto

Niemelä Antti (2000) Maailmani on tarinani tarinoista. Tampereen yliopisto
www.uta.fi/tutkimus/julma/antti.doc

Pääjoki Tarja, Krappala Mari (2003) Taide ja toiseus. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus, Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Sendak Maurice (1963) Where the wild things are. Harper & Row

Von Bonsdorff Pauline (2006) Leikkipaikka. Porin taidemuseo

Kiitokset

Hanna Weselius, Japo Knuutila, Mirja Kokko, Ann Forslind, Johanna Billing, Marja Heltelä, Cristoffer Leka, Mika Heinonen, Tove Jansson, Aini Tynnilä, Riikka Pulkkinen (Karen Blixenin sitaatista), Kati Välimäki, Maria Virtanen, Anne Yli-Ikkela, Johanna Taskinen, Emilia Rüf, Antti Ahtiluoto, Ahti Kaukoniemi, Salla Pesonen, Sara Pihlaja, Ella Tommila, Maija Putaansuu, Tuomas Linna, Kari Halme, Markku Reiniharju, Ari Ahtiainen, Pipsa Lainas, Äiti, Isä, Ville, Iida-Maria, Vesa, Nora, Adalmiina, Lilli, Päivi, Tiina, Ria, Eeva, Victoria, Aleksi, Juha, Meri, Armas, Oula, Aamos

